

การจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองชั้นต้น
DISPUTE MANAGEMENT THROUGH ADMINISTRATION CASE MEDIATION IN THE
ADMINISTRATIVE COURT OF FIRST INSTANCE

ชัชฎา หมั่นถนอม¹ และ สืบพงศ์ สุขสม
Chidsanucha Manthanom¹ and Suebpong Suksom
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University
E:Mail. Joemajor5931@gmail.com

Received 6 July 2022; Revised 28 April 2023; Accepted 28 April 2023.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครอง 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครอง และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองชั้นต้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีพื้นที่เป้าหมายคือศาลปกครอง รวม 5 ศาล โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตุลาการศาลปกครองหน่วยงานทางปกครอง และ ประชาชน รวม 25 ท่าน การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงการตีความเปรียบเทียบกับทฤษฎีแนวคตินำเสนอด้วยการเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพข้อพิพาทที่จัดการด้วยการไกล่เกลี่ยแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะแรกคือ ก่อนประกาศระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง พ.ศ. 2562 มีลักษณะเป็นการไต่สวนของตุลาการเจ้าของสำนวนเพื่อหาความชัดเจนของประเด็นข้อพิพาทและตกลงกันหากได้ข้อยุติคือการถอนฟ้องแต่ไม่มีกฎหมายบังคับให้ทำตามข้อตกลงและระยะหลังประกาศระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง พ.ศ. 2562 แล้ว มีขั้นตอน ระเบียบ และ การทำบันทึกข้อตกลงพิพาทตามยอมถูกต้องตามกฎหมาย ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องการละเลยล่าช้าและสัญญาทางปกครอง คู่กรณีส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่ดูแลเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น 2) การจัดการมี 2 ขั้นตอน คือ การรับไกล่เกลี่ยคดีและหยุดไกล่เกลี่ยคดี กับกระบวนการไกล่เกลี่ย เริ่มด้วยการเตรียมตัว การศึกษาสำนวนหลัก ประเมินทุกฝ่าย ข้อเสนอในประเด็น ทางเลือก และข้อตกลง ซึ่งสำนวนการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ 3) รูปแบบเริ่มจากการฟ้องคดี ศาลจะพิจารณา คัดกรอง ถามความสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ถ้าสำเร็จจะจัดทำบันทึกข้อตกลงพิพาทตามยอม

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย, ข้อพิพาท, คดีปกครอง

ABSTRACT

The objectives of this research are to investigate the following aspects of dispute management through mediation in administrative cases at the Administrative Court: (1) the

state of dispute mediation, (2) the process of dispute management through mediation, and (3) the pattern of dispute management by mediation. A qualitative research method was employed in this study, with five administrative courts as the study areas and 25 key informants from the Administrative Court, administrative offices, and the public participating in the study. Data were collected through in-depth interviews and analyzed through comparative analysis of theories and concepts, and presented in a descriptive manner.

The findings of the research reveal that the state of dispute mediation is divided into two phases. In the first phase, prior to the announcement of the Mediation Regulation B.E. 2562, the judge in charge conducted an inquiry into the case to negotiate an agreement. However, there was no legal obligation for either party to comply with the agreement. After the announcement of the mediation protocol, there were established procedures, rules, and agreements according to the law. Most disputes concerned negligence and administrative contracts, and the parties were mostly government agencies responsible for the well-being of local people. In terms of the process of dispute management through mediation, the researchers found that there were two stages: accepting and stopping mediation and the mediation process itself, which involved preparation, understanding the case, evaluating all parties, proposing solutions, and reaching agreements. The mediation file was kept confidential. Finally, the pattern of dispute management by mediation was found to start with a lawsuit, followed by an evaluation of the case by the court and a request for voluntary participation in the mediation process. If successful, a memorandum of compromise verdict was created.

Keywords: Mediation, Dispute, Administrative case

บทนำ

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ความแตกต่างทางฐานะ การมีอำนาจ การรักษาสภาพให้คงอยู่ ความเชื่อ ค่านิยม และ มุมมองที่แตกต่างกัน ล้วนเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในตัวเอง ระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือ บุคคลกับกลุ่ม ซึ่งความขัดแย้งเป็นความรู้สึกส่งผลกระทบต่อการทำงานทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล กลุ่ม Marx & Engels (1904) กล่าวว่าความขัดแย้งเป็นกฎพื้นฐานของชีวิต จุดเริ่มต้นมาจากเศรษฐกิจที่เกิดจากความสนใจในเศรษฐกิจ ที่ตรงข้ามกันและยังเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสังคมอีกด้วย สอดคล้องกับ Dokthaisong, Suksom, Chatchanthaphat, and Sanwonglark. (2022) กล่าวว่า ผู้อพยพชาวไทยใหญ่จากรัฐฉานและรัฐเชียงตุงที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนภาคเหนือของประเทศไทยมีความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันด้านทางชาติพันธุ์เป็นความขัดแย้งทางสังคมที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มต่างๆ

การไกล่เกลี่ยเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาท Nakdilok and Kanaphum (2017) กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยคือวิธีการระงับข้อพิพาทโดยคนกลางมีหน้าที่ในการช่วยเหลือคู่กรณีหาแนวทางแก้ไขปัญหาและต้องมาจากความร่วมมือกันของคู่กรณี ผลลัพธ์เกิดจากความยินยอมของคู่กรณี ศาลปกครองได้นำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาทคดีปกครอง จากความล่าช้าในขั้นตอนการพิจารณาคดีซึ่งศาลปกครองประสบปัญหา

สำคัญบางประการ เช่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 มีคดีเข้าสู่การพิจารณาทั้งสิ้น 33,310 คดีส่งผลให้ตุลาการศาลปกครองสูงสุดมีปริมาณคดีอยู่ในความรับผิดชอบถึง 344 คดี ต่อตุลาการศาลปกครองสูงสุด 1 คน และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีคดีที่รับผิดชอบโดยรวม 34,809 คดี อยู่ในความรับผิดชอบถึง 354 คดี ต่อตุลาการศาลปกครองสูงสุด 1 คน ซึ่งยังมีคดีที่ค้างอยู่จนถึงปัจจุบันจะเห็นว่าตุลาการแต่ละคนมีคดี ที่อยู่ในความรับผิดชอบสูง (Administrative Court, 2019)

จากการค้นคว้าเบื้องต้นทำให้ทราบถึงจำนวนคดีปกครองที่ศาลปกครองรับเข้ามาเพิ่มขึ้นทุกปีทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ศาลปกครองจึงได้ใช้การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทในคดีปกครองของศาลปกครอง เพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นและเป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีอย่างเป็นธรรมและรวดเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพข้อพิพาทที่จัดการด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครอง
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครอง
- 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองขั้นต้น

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองขั้นต้น ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยซึ่งมีมูลเหตุมาจากความขัดแย้งจนนำไปสู่การฟ้องคดีต่อศาลและเข้าสู่กระบวนการยุติข้อพิพาทไม่ว่าจะเป็นกระบวนการพิจารณาคดีของศาลหรือการยุติข้อพิพาท ด้วยวิธีอื่นๆ ซึ่งการไกล่เกลี่ยเป็นวิธีหนึ่งในทางเลือกของการยุติข้อพิพาทในคดีปกครอง

1. แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง โดย Ua-Amnuai (2013) ได้นำเสนอไว้ดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งในกลุ่มของนักจิตวิทยา ประกอบด้วย แนวคิดแบบดั้งเดิมหรือแนวคิดประเพณีนิยม (traditional perspective) เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1930 - 1948 มีมุมมองความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งไม่ดีและมีผลกระทบด้านลบต่อองค์กรและสังคมส่วนรวม การจัดการความขัดแย้งตามแนวคิดนี้ควรใช้วิธีการหลีกเลี่ยงหากสามารถเลี่ยง ต่อมาเกิดแนวคิดแบบพฤติกรรมศาสตร์หรือด้านมนุษยนิยม (behavioral or human relation perspective) เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1940 - 1975 มีมุมมองว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่สามารถเกิดขึ้นได้จนเป็นส่วนหนึ่งกับทุกองค์กรหรือสังคมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง วิธีการจัดการความขัดแย้งตามแนวคิดนี้ควรจะเผชิญกับความขัดแย้งแล้วหาทางลดและควบคุมความขัดแย้งให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมเพื่อให้ความขัดแย้งนั้นสามารถส่งผลทางบวกและแนวคิดการจัดการร่วมสมัย (emerging perspective/contemporary approach) ได้เกิดขึ้นในช่วงต้นศตวรรษ 1980 เป็นต้นมา โดยสนับสนุนแนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์และเชื่อว่าองค์กรหรือสังคมที่มีความสามัคคี ความสงบสุขความเจียบสงบ และความร่วมมือกัน หากไม่ยอมรับความขัดแย้งว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติความร่วมมือกับองค์กรหรือสังคมจะกลายเป็นความเฉื่อยชาอยู่เฉยและไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

2. วิธีแก้ไขความขัดแย้ง Dunnette (1991) กล่าวว่ากรณีที่แสดงออกในการจัดการความขัดแย้ง มี 5 รูปแบบ ดังนี้ การแข่งขัน (Competing) เป็นวิธีการแก้ความขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งพยายาม ทุกวิถีทางที่จะให้ฝ่ายตนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด (Win - Lose solution) การร่วมมือ (Collaborating) เป็นวิธีการที่บุคคลมุ่งที่เป้าหมายตนเองและให้ความร่วมมือต่อการแก้ปัญหา (Win - win solution) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) เป็นวิธีที่บุคคลผู้นั้นอาจยอมรับว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นและต้องการถอนตัวออกหรือยอมรับการเก็บกดจากความขัดแย้งนั้น (Lose - Lose solution) การยินยอม (Accommodating) เป็นวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งพยายามเอาใจต่อ

คู่กรณี (Lose-Win solution) และ การประนีประนอม (Compromising) เป็นวิธีการที่แต่ละฝ่ายต่างยินยอมที่จะเสียบางส่วนที่ตนต้องการคนละส่วนเพื่อเป็นการรอมชอมต่อกัน ในการประนีประนอมจึงไม่มีผู้ชนะหรือผู้แพ้ อย่างชัดเจน (Some Win solution / Some Lose solution) และ Suksom (2020) ได้กล่าวว่า นโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดเชียงราย ที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและเพื่อศึกษาการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจ ด้านการลงทุน ด้านการเกษตร ด้านสิ่งแวดล้อม และ ด้านการท่องเที่ยว มีพัฒนาการไปในทิศทางที่ต้นตัวตอบรับนโยบายทุกๆ ด้าน การเปลี่ยนแปลงแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการพัฒนาและปรับตัวของประชาชนในการสร้างความมั่งคั่งในประเทศกลุ่ม GMS ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นเพื่อลดความขัดแย้ง

3. การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีปกครอง การไกล่เกลี่ยเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาท Tosawat (2015) กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยเป็นการระงับข้อพิพาทซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไว้วางใจจะมีโครงสร้างเป็นขั้นตอนหลายชั้น คู่กรณีเป็นผู้สมัครใจในการไกล่เกลี่ยโดยมีบุคคลที่สามที่เป็นกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ย สอดคล้องกับ Nakdilok and Kanaphum (2017) กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยคือวิธีการระงับข้อพิพาทโดยคนกลางมีหน้าที่ในการช่วยเหลือคู่กรณีหาแนวทางแก้ไขปัญหาและต้องมาจากความร่วมมือกันของคู่กรณี ผลลัพธ์เกิดจากความยินยอมของคู่กรณี จะเห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยนั้นต้องเป็นความยินยอมของคู่กรณีและไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

โดยรวมแล้วแนวคิดแบบดั้งเดิมหรือแนวคิดประเพณีนิยมมองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติควรหลีกเลี่ยงหรือจัดการโดยใช้กฎระเบียบเพื่อให้ความขัดแย้งลดลงหรือหมดไป เมื่อมองถึงสภาพสังคมปัจจุบันความเจริญในการดำรงชีวิตสูงการแก่งแย่ง จึงสูงตามไม่ว่าจะเป็นเพื่อนข้างบ้าน ในสถานที่ทำงาน หรือที่ต่างๆ ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทต่างๆ ระหว่างหน่วยงานรัฐต่อรัฐ รัฐต่อเอกชน หรือรัฐต่อบุคคลนั้น เกิดขึ้นมาอยู่เสมอ จากระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ได้กำหนดการไกล่เกลี่ยในการระงับข้อพิพาทเพื่อช่วยลดปริมาณคดีด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และถูกต้องตามกฎหมายไว้ ให้ดำเนินการโดยยึดถือความสมัครใจและความไว้วางใจของคู่กรณีที่มีต่อกัน มีกระบวนการจัดการเพื่อเข้าสู่การไกล่เกลี่ย หลักการคัดกรองขั้นตอนการคัดกรองก่อนและหลังนำคดีขึ้นสู่ศาลปกครอง กระบวนการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครอง หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท วิธีการจัดการปัญหาระหว่างการไกล่เกลี่ย ข้อสรุปของการไกล่เกลี่ย นำไปสู่รูปแบบการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีปกครอง ขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ย กระบวนการตามกฎหมาย ความเป็นกลางโปร่งใส และการเปิดเผยข้อมูลผลการไกล่เกลี่ย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้คือศาลปกครองกลางและศาลปกครองชั้นต้นที่ตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ ศาลปกครองนครศรีธรรมราช ศาลปกครองสงขลา ศาลปกครองภูเก็ต และศาลปกครองยะลา รวม 5 ศาล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดการเลือกแบบการเลือกผู้ให้ข้อมูลตรงตามประเด็นการวิจัยมากกว่าปกติ (Intensity Sampling) Suthiwasinnon and Phasunon (2016) ได้นำเสนอไว้ เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความเด่นชัดของการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษามากที่สุดซึ่งเป็นกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ในพื้นที่เป้าหมาย

ผู้วิจัยนำเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 กลุ่มรวม 25 ท่าน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ประชาชนและผู้ฟ้องคดี เลือกจากสำนักงานทนายความ อัยการ ที่ประชาชนมาปรึกษาคดีปกครองรวมถึงประชาชนทั่วไปที่มีข้อพิพาทกับหน่วยงานทางปกครอง จำนวน 8 ท่าน

กลุ่มที่ 2 หน่วยงานทางปกครอง เลือกจากหน่วยงานเทศบาลเมือง เทศบาลตำบล อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หน่วยงานการศึกษา ซึ่งเป็นผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับคดีปกครองในหน่วยงาน จำนวน 8 ท่าน

กลุ่มที่ 3 ศาลปกครองกลางและศาลปกครองชั้นต้นที่ตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ ศาลปกครองนครศรีธรรมราช ศาลปกครองสงขลา ศาลปกครองภูเก็ต และศาลปกครองยะลา รวม 5 ศาล ผู้ให้ข้อมูลเป็นตุลาการที่เคยได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่พนักงานคดีที่รับผิดชอบคดีไกล่เกลี่ย จำนวน 9 ท่าน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ศึกษาสภาพข้อพิพาทที่จัดการด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครอง พบว่า สภาพข้อพิพาทที่จัดการด้วยการไกล่เกลี่ยในศาลปกครองชั้นต้นแบ่งเป็น 2 ระยะคือในระยะแรกก่อนที่จะประกาศระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง พ.ศ. 2562 และระยะหลังประกาศระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง พ.ศ. 2562 แล้ว โดยระยะแรกการไกล่เกลี่ยจะเป็นในลักษณะของการไต่สวนของตุลาการเจ้าของสำนวนเพื่อหาความชัดเจนของประเด็นข้อพิพาทโดยมีการนัดคู่กรณีมาให้ถ้อยคำและเจตจำนงของคู่กรณีทุกฝ่ายเพื่อจะทำความเข้าใจตกลงกันหากได้ข้อยุติก็จะยุติคดีด้วยการถอนฟ้องแต่ไม่มีกฎหมายรองรับบังคับให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำตามข้อตกลงที่ได้เกิดขึ้นในระหว่างไต่สวน และในระยะที่ 2 การไกล่เกลี่ยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ตามระเบียบที่กฎหมายกำหนด มีการทำบันทึกข้อตกลงเพื่อส่งให้เจ้าของสำนวนหลักได้พิพากษาตามยอมเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและจัดการด้วยการไกล่เกลี่ยในศาลปกครองชั้นต้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการละเลยล่าช้าและสัญญาทางปกครอง คู่กรณีส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่ดูแลเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นเช่นเทศบาล อบต. กทม.

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ศึกษากระบวนการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครอง พบว่า การจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองมี 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการรับและหยุดไกล่เกลี่ย และ 2) ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งในขั้นตอนการรับและหยุดไกล่เกลี่ยเป็นขั้นตอนที่คัดกรองคดีจากประเภทของคดีว่าสามารถไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ตามระเบียบการไกล่เกลี่ยโดยการยื่นเรื่องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยมีอยู่ด้วยกัน 2 ช่องทาง คือ 1) การที่คู่กรณีเป็นผู้ยื่นเข้ามาและ 2) การที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นเอง เมื่อมีคำขอเข้ามาองค์คณะพิจารณาคดีจะให้ความเห็นชอบและเสนอไปยังอธิบดีศาลปกครองเพื่อออกคำสั่งแต่งตั้งตุลาการนอกองค์คณะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ในขั้นดำเนินการไกล่เกลี่ยตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเตรียมตัวในการศึกษาสำนวนหลัก คำขอไกล่เกลี่ย และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย จะต้องประเมินตนเองเรื่องความรู้ ความเป็นกลาง และเทคนิคในการไกล่เกลี่ย ประเมินคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ประเมินความเป็นไปได้ของข้อตกลงที่จะเกิดขึ้น จัดเตรียมสถานที่ การดำเนินการไกล่เกลี่ยมีการกำหนดกติกาในการพูด บันทึกข้อเสนอในประเด็น ทางเลือก ข้อตกลงที่เป็นไปได้ของทั้งสองฝ่ายโดยคำนึงถึงความชัดเจนและเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท ข้อตกลงที่สามารถตรวจสอบได้ ข้อตกลงที่เหมาะสมยอมรับได้ ข้อตกลงที่สามารถเกิดขึ้นได้จริง เวลาที่แน่นอนในการดำเนินการตามข้อตกลง ผลของการไกล่เกลี่ย หากตกลงกันได้จึงทำบันทึกข้อตกลง เป็นการทำสัญญาต่อกันว่าจะดำเนินการตามที่ได้ตกลงไกล่เกลี่ยกันเมื่อได้ข้อตกลงที่ลงตัวทุกฝ่ายต่างยอมรับอย่างเต็มใจถือว่าการไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นและมีผลการไกล่เกลี่ยสำเร็จ จึงเข้าสู่การทำบันทึกข้อตกลงและนำบันทึกข้อตกลงนั้นเข้าสู่กระบวนการพิพากษาตามยอม การดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจจะมากกว่า 1 ครั้ง แต่ต้องไม่เกิน 90 วัน นับแต่นัดแรกของการไกล่เกลี่ย และหากตกลงกันไม่ได้หรือหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประสงค์ที่จะ

ยุติล้มเลิกการไกลเกลี่ยกลางคันไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามให้ถือว่า การไกลเกลี่ยเสร็จสิ้นแต่มีผลคือไกลเกลี่ยไม่สำเร็จให้เก็บสำนวนการไกลเกลี่ยเป็นความลับ

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 นำเสนอรูปแบบการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกลเกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองชั้นต้น พบว่า รูปแบบของการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกลเกลี่ยเริ่มจากเมื่อมีการฟ้องคดีเข้ามาสู่ศาล ศาลจะพิจารณาคัดกรองว่าเป็นคดีประเภทที่ไกลเกลี่ยได้หรือไม่หากไม่เป็นก็ส่งไปตามขั้นตอนการพิจารณาปกติ แต่ถ้าเป็นจะแจ้งข้อมูลไปยังคู่กรณีทั้งสองฝ่ายว่าคดีนี้สามารถยุติได้ด้วยการไกลเกลี่ยและถามความสมัครใจของทั้งสองฝ่ายหากตกลงก็เข้าสู่กระบวนการไกลเกลี่ย หรือในกรณีที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นเองว่าคดีนี้สามารถไกลเกลี่ยได้ก็จะแจ้งข้อมูลไปยังคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเช่นกันหากสมัครใจก็เข้าสู่กระบวนการไกลเกลี่ย ผลการไกลเกลี่ยที่ไม่สำเร็จให้แจ้งไปยังองค์คณะเดิมเพื่อพิพากษาตามปกติ แต่ถ้าไกลเกลี่ยสำเร็จจะจัดทำบันทึกข้อตกลงส่งไปยังองค์คณะเดิมเพื่อพิพากษาตามยอม ตุลาการผู้ไกลเกลี่ยต้องดำเนินการเตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะไกลเกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีทั้งในส่วนของตนเอง คู่กรณี วันเวลา และสถานที่ จึงออกหมายไกลเกลี่ยนัดแรก และในการดำเนินการของตุลาการผู้ไกลเกลี่ยในวันไกลเกลี่ยนั้นผู้ไกลเกลี่ยมีหน้าที่ควบคุมบรรยากาศในการไกลเกลี่ยให้ไม่ตึงเครียดด้วยวิธีการต่างๆ ให้บรรยากาศเป็นกันเองจากนั้นก็เริ่มวางกติกาในการพูดคุยไกลเกลี่ยกัน โดยกติกาที่คู่กรณีตกลงร่วมกัน ผู้ไกลเกลี่ยเป็นผู้สรุปและเป็นผู้ควบคุมกติกา ในการนำเสนอประเด็นเป็นการนำเสนอที่ละเอียดตามที่วางไว้โดยคุยกับผู้ไกลเกลี่ยซึ่งจะเป็นคนจดบันทึกลงฟลิปชาร์ต ในขั้นตอนการเสนอความต้องการและทางออกของแต่ละฝ่ายก็ดำเนินการเช่นเดียวกัน ในกรณีที่ทางออกไม่ตรงกันให้คู่กรณีเลือกว่าจะคุยกันใหม่โดยไปเริ่มตั้งแต่การเสนอความต้องการหรือนำเสนอทางออกกันใหม่ หรือจะยุติการไกลเกลี่ยในประเด็นนั้นก็ได้ และจะแจ้งองค์คณะเพื่อพิพากษาตามปกติ ถ้าทางออกตรงกันในประเด็นใดให้ทำบันทึกข้อตกลงและแจ้งต่อองค์คณะเพื่อพิพากษาตามยอม

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สภาพข้อพิพาทที่จัดการด้วยการไกลเกลี่ยในศาลปกครองชั้นต้นแบ่งเป็น 2 ระยะ ในระยะแรกคือก่อนที่จะประกาศระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยการไกลเกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง พ.ศ. 2562 และระยะที่สองคือประกาศระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยการไกลเกลี่ยข้อพิพาทในคดีปกครอง พ.ศ. 2562 แล้ว โดยระยะแรกการไกลเกลี่ยจะเป็นในลักษณะของการไต่สวนของตุลาการเจ้าของสำนวนเพื่อหาความชัดเจนของประเด็นข้อพิพาทโดยมีการนัดคู่กรณีมาให้ถ้อยคำและเจตจำนงของคู่กรณีทุกฝ่ายเพื่อจะทำความเข้าใจตกลงกัน หากได้ข้อยุติก็จะยุติคดีด้วยการถอนฟ้องแต่ไม่มีกฎหมายรองรับบังคับให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำตามข้อตกลงที่ได้เกิดขึ้นในระหว่างไต่สวน ระยะที่ 2 การไกลเกลี่ยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ตามระเบียบที่กฎหมายกำหนดมีการทำบันทึกข้อตกลงเพื่อส่งให้เจ้าของสำนวนหลักได้พิพากษาตามยอมเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและจัดการด้วยการไกลเกลี่ยในศาลปกครองชั้นต้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการละเลยล่าช้าและสัญญาทางปกครอง ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกลเกลี่ยนั้นมีความพยายามของศาลปกครองมานานแล้วเพื่อที่จะระงับข้อพิพาทให้ยุติโดยเร็วเพราะการพิพาทกันในคดีปกครองนั้นหมายถึงฝ่ายหนึ่งต้องเป็นหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีผลกระทบหรือข้อพิพาทกับประชาชนหรือเอกชนตั้งนั้นแล้วตามหลักการพิพากษาของศาลปกครองนั้นไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาผู้แพ้หรือผู้ชนะแต่พิพากษาถึงความถูกต้องชอบธรรมของการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพราะสุดท้ายแล้วหากหน่วยงานรัฐทำผิดไม่ชอบด้วยกฎหมายการพิพากษาก็จะออกคำสั่งให้หน่วยงานรัฐกลับไปทำให้ถูกต้องตั้งนั้นในระยะที่ยังไม่มีกฎหมายรับรองแต่ศาลมุ่งที่จะยุติความขัดแย้งจึงไกลเกลี่ยระหว่างไต่สวนเพื่อให้คดีหรือข้อพิพาทยุติโดยเร็ว ดังที่ Dunnette

(1991) กล่าวว่า การที่จะยุติความขัดแย้ง มี 5 รูปแบบ โดยอาจใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ดังนี้ การแข่งขัน (Competing) เป็นวิธีการแก้ความขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งพยายาม ทุกวิถีทางที่จะให้ฝ่ายตนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด (Win - Lose solution) การร่วมมือ (Collaborating) เป็นวิธีการที่บุคคลมุ่งที่เป้าหมายตนเองและให้ความร่วมมือต่อการแก้ปัญหา (Win - win solution) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) เป็นวิธีที่บุคคลผู้นั้นอาจยอมรับว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นและต้องการถอนตัวออกหรือยอมรับการเก็บกด (Lose - Lose solution) การยินยอม (Accommodating) เป็นวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งพยายามเอาใจต่อคู่กรณี (Lose-Win solution) และ การประนีประนอม (Compromising) เป็นวิธีการที่แต่ละฝ่ายต่างยินยอมที่จะเสียบางส่วนที่ตนต้องการ คนละส่วนเพื่อเป็นการรวมข้อมต่อกัน (Some Win solution / Some Lose solution)

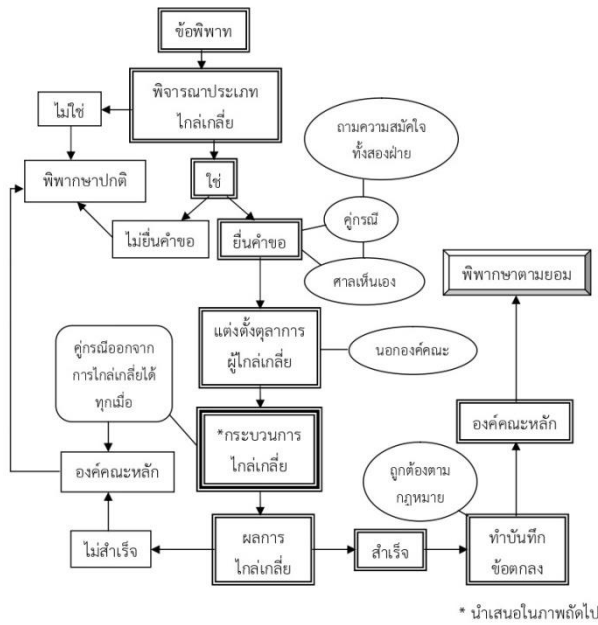
2. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองมี 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการรับและหยุดไกล่เกลี่ย และ 2) ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งในขั้นตอนการรับและหยุดไกล่เกลี่ยเป็นขั้นตอนที่คัดกรองคดีจากประเภทของคดีว่าสามารถไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ตามระเบียบการไกล่เกลี่ยโดยการยื่นเรื่องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยมีอยู่ด้วยกัน 2 ช่องทาง คือ 1) การที่คู่กรณีเป็นผู้ยื่นเข้ามา และ 2) การที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นเอง เมื่อมีคำขอเข้ามาองค์คณะพิจารณาคดีจะให้ความเห็นชอบและเสนอไปยังอธิบดีศาลปกครองเพื่อออกคำสั่งแต่งตั้งตุลาการนอกองค์คณะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ในขั้นตอนดำเนินการไกล่เกลี่ย ตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเตรียมตัวในการศึกษาสำนวนหลัก คำขอไกล่เกลี่ย และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย จะต้องประเมินตนเองเรื่องความรู้ ความเป็นกลาง และเทคนิคในการไกล่เกลี่ย ประเมินคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ประเมินความเป็นไปได้ของข้อตกลงที่จะเกิดขึ้น จัดเตรียมสถานที่ การดำเนินการไกล่เกลี่ยมีการกำหนดกติกาในการพูด บันทึกข้อเสนอในประเด็น ทางเลือก ข้อตกลงที่เป็นไปได้ของทั้งสองฝ่าย โดยคำนึงถึงความชัดเจนและเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท ข้อตกลงที่สามารถตรวจสอบได้ ข้อตกลงที่เหมาะสมยอมรับได้ ข้อตกลงที่สามารถเกิดขึ้นได้จริง เวลาที่แน่นอนในการดำเนินการตามข้อตกลง ผลของการไกล่เกลี่ยหากตกลงกันได้จึงทำบันทึกข้อตกลง เป็นการทำสัญญาต่อกันว่าจะดำเนินการตามที่ได้ตกลงไกล่เกลี่ยกันเมื่อได้ข้อตกลงที่ลงตัวทุกฝ่ายต่างยอมรับอย่างเต็มใจถือว่าการไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นและมีผลการไกล่เกลี่ยสำเร็จ จึงเข้าสู่การทำบันทึกข้อตกลงและนำบันทึกข้อตกลงนั้นเข้าสู่กระบวนการพิพากษาตามยอม การดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจจะมากกว่า 1 ครั้ง แต่ต้องไม่เกิน 90 วัน นับแต่นัดแรกของการไกล่เกลี่ย และหากตกลงกันไม่ได้หรือหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประสงค์ที่จะยุติล้มเลิกการไกล่เกลี่ยกลางคันไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามให้ถือว่าไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นแต่มีผลคือไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จให้เก็บสำนวนการไกล่เกลี่ยเป็นคลาหมลับ ผู้วิจัยเห็นว่าในการดำเนินการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองของศาลปกครองมีขั้นตอนที่กะทัดรัดประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งในการระงับข้อพิพาทที่ประชาชนมีต่อหน่วยงานทางปกครองเพราะเนื่องด้วยรูปแบบกระบวนการที่ดำเนินควบคู่ไปกับการพิจารณาคดีตามปกติที่ได้ฟ้องต่อศาลจึงไม่ทำให้เกิดผลกระทบในด้านระยะเวลาที่ศาลจะมีคำตัดสินพิพากษาแต่ทำให้การแก้ไขความเดือดร้อนของผู้ฟ้องคดีได้รับการตอบสนองได้เร็วขึ้นซึ่งมีผลบังคับตามกฎหมายและช่วยลดจำนวนคดีในศาลปกครองได้เร็วขึ้นด้วย สอดคล้องกับ Feng & Xie (2020) ได้วิจัยเรื่องการไกล่เกลี่ยคือขั้นตอนที่ต้องการในระบบการระงับข้อพิพาทแรงงาน จากการจับคู่ข้อมูลนายจ้าง-พนักงานในประเทศจีน การวิจัยนี้เพื่อสำรวจความพึงพอใจในกระบวนการในการพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาทแรงงานในระดับประเทศในอดีตและความพึงพอใจก่อนประสบการณ์ของพนักงานในการแก้ไขข้อพิพาทในระดับบุคคลจากชุดข้อมูลสองชุด ชุดหนึ่งมาจากสถิติสาธารณะของประเทศ และอีกชุดหนึ่งมาจากข้อมูลที่ตรงกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้างของจีน ผลการวิจัยพบว่าการไกล่เกลี่ยมีความผันผวนในการใช้งานและประสิทธิภาพและได้เกิดขึ้นอีกครั้งในฐานะวิธีการสำคัญในการสร้างเสถียรภาพแรงงานสัมพันธ์พนักงานเลือกการไกล่เกลี่ยภายในก็ต่อเมื่อรู้สึกว่าคุณสมบัติการไกล่เกลี่ยขององค์กรได้รับการคัดเลือกอย่าง

เป็นธรรมปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กร เช่น ขนาดขององค์กรและประสิทธิภาพของสภาผู้แทนราษฎรและลูกจ้าง จะถ่วงรอนความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของพนักงานในเรื่องความยุติธรรมและความพึงพอใจโดยเน้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของแต่ละคนเกี่ยวกับความยุติธรรมและปัจจัยองค์กรของความพึงพอใจใน กระบวนการ นอกจากนี้ยังมีการเสนอความหมายเชิงปฏิบัติเพื่อช่วยในการออกแบบระบบการระงับข้อพิพาท และปรับปรุงความยุติธรรมขององค์กร

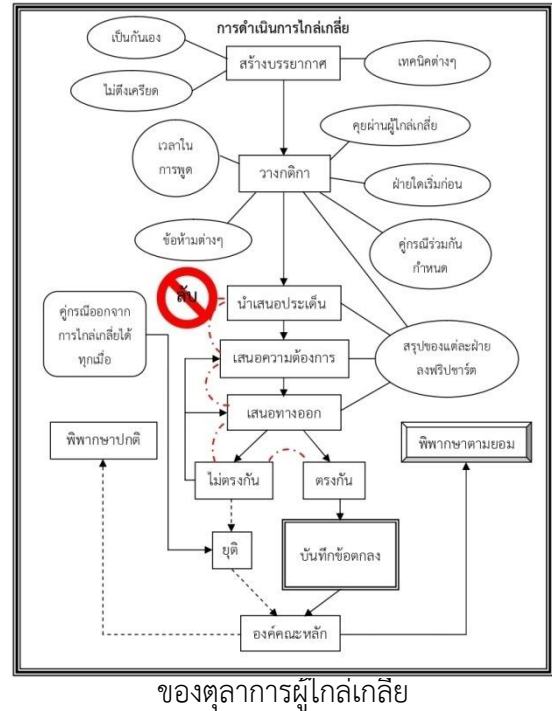
3. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 รูปแบบของการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยเริ่ม จากเมื่อมีการฟ้องคดีเข้ามาสู่ศาล ศาลจะพิจารณาคัดกรองว่าเป็นคดีประเภทที่ไกล่เกลี่ยได้หรือไม่หากไม่เป็นก็ ส่งไปตามขั้นตอนการพิจารณาปกติ แต่ถ้าเป็นจะแจ้งข้อมูลไปยังคู่กรณีทั้งสองฝ่ายว่าคดีนี้สามารถยุติได้ด้วยการไกล่เกลี่ยและถามความสมัครใจของทั้งสองฝ่ายหากตกลงก็เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย หรือในกรณีที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นเองว่าคดีนี้สามารถไกล่เกลี่ยได้ก็จะแจ้งข้อมูลไปยังคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเช่นกันหากสมัครใจ ก็เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ผลการไกล่เกลี่ยที่ไม่สำเร็จให้แจ้งไปยังองค์คณะเดิมเพื่อพิพากษาตามปกติ แต่ถ้าไกล่เกลี่ยสำเร็จจะจัดทำบันทึกข้อตกลงส่งไปยังองค์คณะเดิมเพื่อพิพากษาตามยอม ตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยต้อง ดำเนินการเตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีทั้งในส่วนของตนเอง คู่กรณี วันเวลา และ สถานที่ จึงออกหมายไกล่เกลี่ยนัดแรก และในการดำเนินการของตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยในวันไกล่เกลี่ยนั้นผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ควบคุมบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยให้ไม่ตึงเครียดด้วยวิธีการต่างๆ ให้บรรยากาศเป็นกันเอง จากนั้นก็เริ่มวางกติกาในการพูดคุยไกล่เกลี่ยกันโดยกติกามาจากคู่กรณีเองผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้สรุปและเป็นผู้ ควบคุมกติกา ในการนำเสนอประเด็นเป็นการนำเสนอที่ละเอียดตามที่วางไว้โดยคุยกับผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งจะเป็น คนจดบันทึกลงฟลิปชาร์ต ในขั้นตอนการเสนอความต้องการและทางออกของแต่ละฝ่ายก็ดำเนินการ เช่นเดียวกัน ในกรณีที่ทางออกไม่ตรงกันให้คู่กรณีเลือกว่าจะคุยกันใหม่โดยไปเริ่มตั้งแต่การเสนอความต้องการ หรือนำเสนอทางออกกันใหม่ หรือจะยุติการไกล่เกลี่ยในประเด็นนั้นก็ได้ และจะแจ้งองค์คณะเพื่อพิพากษา ตามปกติ ถ้าทางออกตรงกันในประเด็นใดให้ทำบันทึกข้อตกลงและแจ้งต่อองค์คณะเพื่อพิพากษาตามยอม ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบในกระบวนการนี้บทบาทสำคัญอยู่ที่ตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยที่จะเตรียมตัวในการหาข้อมูลใน การไกล่เกลี่ยเพื่อให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปอย่างราบรื่น การวางตัวเป็นกลางเพื่อให้คู่กรณีไว้วางใจกล้าที่จะพูด แสดงถึงความต้องการ การใช้เทคนิคในการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการกระตุ้นการควบคุมสถานการณ์สรุป ประเด็นที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นในส่วนของความต้องการของคู่กรณีหรือทางออกที่ต่างฝ่ายเสนอกันมาและการ สรุปทางออกเพื่อให้ข้อพิพาทยุติลงซึ่งในกระบวนการนี้ล้วนเป็นทักษะของผู้ไกล่เกลี่ยทั้งสิ้น สอดคล้องกับ Wiegand, Rowland and Keels, (2021) ได้วิจัยเรื่องความรู้ของผู้ไกล่เกลี่ยและความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย สงครามกลางเมือง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ของผู้ไกล่เกลี่ยที่เกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กำหนด ความสามารถของผู้ไกล่เกลี่ยในการยุติความขัดแย้งผ่านข้อตกลง ผลการวิจัยพบว่าจากบทบาทหลักของผู้ไกล่ เกลี่ยคือการแบ่งปันข้อมูล และนักต่อสู้มีแรงจูงใจในการนำเสนอข้อมูล ความรู้เชิงบริบทเกี่ยวกับความขัดแย้ง และผู้ดำเนินการจึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีประสบการณ์และมีความรู้เกี่ยวกับสงครามกลางเมือง ความรู้ อย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับคู่ต่อสู้และความสัมพันธ์กับภาคประชาสังคมนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าในการไกล่เกลี่ย ผู้ ไกล่เกลี่ยที่แสวงหาวิธีแก้ปัญหาโดยการเจรจาสำหรับความขัดแย้งที่กำลังดำเนินอยู่อาจประสบความสำเร็จมาก ขึ้นเมื่อพวกเขาศึกษาความรู้ในการเจรจาอย่างจริงจัง ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่พยายามในการ ไกล่เกลี่ยแก้ไขข้อพิพาท

สรุปองค์ความรู้

ผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบที่ค้นพบใหม่สำหรับการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยของศาลปกครอง ทั้งในกระบวนการจัดการข้อพิพาทก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและเมื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบกระบวนการจัดการข้อพิพาทของศาลปกครอง

ของตุลาการผู้ไกล่เกลี่ย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานศาลปกครองควรประชาสัมพันธ์เชิงรุกแก่ประชาชนในเขตอำนาจศาลถึงสิทธิในการฟ้องคดีปกครอง ลักษณะคดีปกครอง และการไกล่เกลี่ยคดีปกครอง
2. ฝ่ายบริหารควรกำหนดนโยบายในการให้ความรู้แก่บุคลากรในหน่วยงานทางปกครองในส่วนของการทำงานที่ไม่ส่งผลกระทบต่อหรือละเมิดสิทธิของประชาชนอย่างทั่วถึงสม่ำเสมอ
3. สำนักงานอัยการควรกำหนดนโยบายในการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้ข้อมูลและช่วยเหลือประชาชนที่เกรงกลัวการที่จะมีคดีกับหน่วยงานทางปกครองและฟ้องคดีต่อศาล
4. จังหวัด อำเภอ และฝ่ายบริหารส่วนท้องถิ่น ควรให้ความรู้หน่วยงานทางปกครองในสังกัด เช่น ตำบล หมู่บ้าน เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล อบต. ด้านการปฏิบัติงานและการยุติข้อพิพาทกับประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรนำความรู้ทางวิชาการเพื่อปรับปรุงรูปแบบในการจัดการข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยคดีปกครองในศาลปกครองทั้งกระบวนการดำเนินการเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยแต่ละคดีส่งผลให้คดียุติโดยเร็วช่วยให้ปริมาณคดีลดลงด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว และถูกต้องตามกฎหมาย
2. ควรนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการของตุลาการผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยการดำเนินการตามกระบวนการที่มีรูปแบบส่งผลต่อความสำเร็จได้อย่างตรงประเด็นซึ่งจะทำให้ข้อพิพาทยุติลง ลดความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมได้

3. การนำความรู้ไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของหน่วยงานทางปกครองเพื่อลดปัญหาข้อพิพาทกับประชาชน

4. หน่วยงานทางปกครองควรปฏิบัติงานอย่างโปร่งใสตรงไปตรงมาสามารถชี้แจงตรวจสอบได้เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลในการปฏิบัติงานจะทำให้ลดช่องว่างของหน่วยงานทางปกครองกับประชาชนลงและความขัดแย้งข้อพิพาทที่กระทบหรือละเมิดสิทธิที่เป็นคดีทางปกครองจะลดลง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่อง ความเหมาะสมของประเภทข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการละเมิดของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย

2. ควรศึกษาเรื่อง ปัญหาของคดีทางปกครองประเภทที่ไกล่เกลี่ยได้แต่ไม่ประสงค์เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

3. ควรศึกษาเรื่อง การระงับข้อพิพาททางปกครองของหน่วยงานทางปกครองกับประชาชนหรือเอกชน

4. ควรศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยคดีปกครองแต่ละคดีของตุลาการศาลปกครอง

References

Administrative Court. (2019). Report on the performance of the Administrative Court and the Office of the Administrative Court for the year 2019. Retrieved October 28, 2021. From https://www.admincourt.go.th/admincourt/upload/webcms/ReportYear/ReportYear_261120_110144.pdf.

Dokthaisong, B., Suksom, S., Chatchanthaphat, Ch., and Sanwonglark, Ch. (2022). Differences and Similarities of Shan Immigrants from Shan State and Kengtung State along the northern border of Thailand. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(3) 4843-4850.

Dunnette, M. D., & Hough, L. M. (Eds.). (1991). *Handbook of Industrial and Organizational Psychology* (2nd ed.). Consulting Psychologists Press.

Feng, J. & Xie, P. (2020). Is Mediation The Preferred Procedure in Labour Dispute Resolution Systemes? Evidence From Employer-Employee Matched Data in China. *Journal of Industrial Relation*, 62(1), 81-103. Retrieved October 24, 2022. from <https://doi.org/10.1177/0022185619834971>.

Marx, K. & Engels, F. (1904). *The Manifesto of the Communist Party*. New York: International Publishers, [C1948].

Nakdilok, L., and Kanaphum, S. (2017). The concept of mediation to settle criminal disputes in court. *Research and Development Institute Journal Maha Sarakham Rajabhat University*, 4(2), 61-75.

Suthiwasinon, P., and Phasunon, P. (2016). Sample Selection Strategies for Qualitative Research. *Parichart Journal Thaksin University*, 29(2), 31-48.

- Suksom, S. (2020). Policy on the development of economic zones in Chiang Rai Province. academic journal North Bangkok University, 9(2), 166-175.
- Tosawat, P. (2015). Mediation of disputes in the Administrative Court. Personal Academic Documents National Defense College. Retrieved October 7, 2021, From http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/8473p.html.
- Ua-Amnuai, J. (2013). A research project on the root causes of conflict to a solution for reconciliation. Bangkok: Independent Audit and Truth Committee for National Reconciliation (COP).
- Wiegand, K., Rowland, E. & Keels, E. (2020). Third-Party Knowledge and Success in Civil War Mediation. *The British Journal of Politics and International Relations*, 23(1), 3-21. <https://doi.org/10.1177/1369148120930674>.

